

ДЫСКУРСНЫЯ СТРАТЭГІІ РЭПРЭЗЕНТАЦЫІ КАНЦЭПТУ «БЕЛАРУСЬ» У АЙЧЫННЫМ ДРУКУ

М. А. Дарашкевіч

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск;

doroshkevichmasha@gmail.com;

наук. кір. – В. І. Іўчанкаў, д-р. філал. навук, праф.

У цэнтры ўвагі аўтара артыкула знаходзяцца сувязі паміж тэкстам і сітуацыяй яго спараджэння. Пад такімі адносінамі разумеюцца сувязі «аўтар – тэкст», «аўтар – адрасат», «аўтар – сітуацыя камунікацыі», «адрасат – тэкст», «адрасат – сітуацыя камунікацыі» і інш. У артыкуле разглядаюцца дыскурсныя стратэгіі, з дапамогай якіх журналісты беларускіх газет рэпрэзентуюць у тэкстах канцэпт «Беларусь». Выкарыстоўваючы апарат крытычнага дыскурс-аналізу, аўтар вылучае асноўныя спосабы рэфэрэнцыі і прэдыкацыі, да якіх звяртаюцца супрацоўнікі айчынных друкаваных сродкаў масавай камунікацыі пры звароце да канцэпту «Беларусь»: функцыяналізацыя, класіфікацыя, субстанцыяльная класіфікацыя, лакалізацыйная класіфікацыя, эканамічная класіфікацыя, ацэначная рэфэрэнцыя; ацэначная прэдыкацыя, пасівацыя, актывізацыя.

Ключавыя словы: беларускі друк; канцэпт «Беларусь»; дыскурсныя стратэгіі; спосабы рэфэрэнцыі; спосабы прэдыкацыі.

Медыятэкст як знакавая сістэма ствараецца ў рамках камунікатыўнага акта, дзе камунікатар і рэцыпіент знаходзяцца ў падзейнай сітуацыі камунікавання. Сэнсавая цэласць трох складнікаў – тэксту, суб’ектаў, што яго ствараюць і інтэрпрэтуюць, і ўмоў камунікацыі – з’яўляецца прадметам вывучэння прагматыкі. Як адзначае Н. Д. Аруцёнава, «без прагматычнай тэорыі факты штодзённага камунікавання заставаліся б разрозненымі з’явамі штодзённага жыцця» [1, с. 38]. У прагматыцы закладзены асновы сістэмнага пазнання таго, як факты рэчаіснасці змяняюцца ў залежнасці ад пазіцый удзельнікаў камунікавання, ад мэт выказвання, ад сітуацыі камунікацыі і да т. п. У цэнтры нашай увагі – сувязі паміж тэкстам і сітуацыяй яго спараджэння, а гэта такія адносіны, як аўтар – тэкст, аўтар – адрасат, аўтар – сітуацыя камунікацыі, адрасат – тэкст, адрасат – сітуацыя камунікацыі і г. д. Паводле В. І. Іўчанкава, з гледжання прагматыкі ў «цэнтры ўвагі аказваецца не толькі мова ў непарыўным адзінстве формы і субстанцыі, але і адзінства мовы і чалавека – дзейснага ў рэальным свеце, які пазнае і думае, кантактуе з сабе падобнымі» [2, с. 267].

Дыскурсныя стратэгіі
рэпрэзентацыі канцэпту «Беларусь» у друку Беларусі

Назва стратэгіі	Азначэнне	Моўныя сродкі
СТРАТЭГІІ РЭФЕРЭНЦЫІ		
Функцыяналізацыя (функцыянальная катэ- гарызацыя)	Указанне на дзяржаву ў тэрмінах, вытворных ад дзеянняў, якія яна здзяйсняе	Беларусь – пасрэдніца ў перамовах па ўрэгуляванню міжнародных канфліктаў (Звязда, 23.01.2017).
Класіфікацыя (класіфікацыйная катэ- гарызацыя)	Указанне на дзяржаву праз групу, да якой яна нале- жыць	Беларусь такое жэ еўрапейскае го- сударство, как Австрия, Германія, Францыя (СБ, 11.12.2019).
Субстанцыянальная класіфікацыя	Праз фізічныя характарыстыкі	Вместе с тем такие сравнительно небольшие государства, как Респу- блика Беларусь, испытывают резкие вызовы информационной безопасно- сти, в основном – извне (СБ, 13.03.2019).
Лакалізацыйная класіфікацыя	Праз месцазнаходжанне	Беларусь, знаходзячыся ў геаграфічным цэнтры Еўропы, не можа заставацца ў баку ад гэтых выклікаў і пагроз (Звязда, 23.06.2016).
Назва стратэгіі	Азначэнне	Моўныя сродкі
СТРАТЭГІІ ПРЭДЫКАЦЫІ		
Эканамічная класіфікацыя	Указанне на дзяржаву, якое сведчыць пра ўзровень яе эканамічнага развіцця	Беларусь – паўнапраўны член шматбаковага агенцтва па гарантаванні інвестыцый (Звязда, 23.11.2018).
Ацэначная рэферэнцыя	Ацэначнае ўказанне на дзяржаву	Беларусь – это круто, модно, совре- менно, а главное – душевно (СБ, 13.12.2019).
Ацэначная прэдыкацыя	Ацэначнае ўказанне на дзеянні і ўласцівасці дзяр- жавы	Мы [Беларусь] не шарахаемся из стороны в сторону, наша позиция выверена и остается неизменной (СБ, 23.02.2018).
Пасівацыя	Прэдыкацыя пасіўнасці	Участницы ВТО часто пытались вы- ставить Беларуси не только эконо- мические, но и политические требо- вания (Рэспубліка, 01.03.2019).
Актывізацыя	Прэдыкацыя актывізацыі	Беларусь пастаянна працуе над па- ляпшэннем інвестклімату і ўмоў для стварэння і функцыянавання вытворчасцяў (Звязда, 16.09.2017).

Аналіз на ўзроўні прагматыкі адбываецца пры дапамозе дыскурсных стратэгіяў. Пад стратэгіямі разумеем сістэмнае выкарыстанне мовы для вырашэння пэўных палітычных, сацыяльных, псіхалагічных і іншых задач, якія паслядоўна і мэтанакіравана рэалізуюцца ў рамках пэўнага дыскурсу. Матэрыялам для даследавання паслужылі тэксты

беларускіх газет «СБ. Беларусь сегодня», «Рэспубліка», «Народная газета», «Звязда». Маніторынг праводзіўся сярод грамадска-палітычных газет, што распаўсюджваюцца на ўсёй тэрыторыі краіны. Перыяд правядзення маніторынгу ў адзначаных СМІ – з 1 студзеня 2015 г. па 1 студзеня 2020 г. Выкарыстоўваўся апарат крытычнага дыскурс-аналізу.

Аналіз на ўзроўні прагматыкі адбываецца пры дапамозе дыскурсных стратэгий. Пад стратэгіямі разумеем сістэмнае выкарыстанне мовы для вырашэння пэўных палітычных, сацыяльных, псіхалагічных і іншых задач, якія паслядоўна і мэтанакіравана рэалізуюцца ў рамках пэўнага дыскурсу. Матэрыялам для даследавання паслужылі тэксты беларускіх газет «СБ. Беларусь сегодня», «Рэспубліка», «Народная газета», «Звязда». Маніторынг праводзіўся сярод грамадска-палітычных газет, што распаўсюджваюцца на ўсёй тэрыторыі краіны. Перыяд правядзення маніторынгу ў адзначаных СМІ – з 1 студзеня 2015 г. па 1 студзеня 2020 г. Выкарыстоўваўся апарат крытычнага дыскурс-аналізу.

Прааналізаваўшы моўныя прыёмы, якімі журналісты перыядычных выданняў Беларусі карыстаюцца ў тэкстах для стварэння вобраза нашай краіны, вылучылі асноўныя дыскурсныя стратэгіі, з дапамогай якіх характарызуецца Беларусь. Вынікі даследавання беларускіх перыядычных выданняў змешчаны ў табліцы.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Арутюнова Н. Д.* Истоки, проблемы и категории прагматики // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. М.: Прогресс, 1985. С. 21–38.
2. *Іўчанкаў В. І.* Прагматычны і кагнітыўны аспекты вывучэння медыятэксту як дыскурсу // Журналістыка-2017: стан, праблемы і перспектывы : матэрыялы 19-й Міжнар. навук.-практ. канф., 16-17 ліст. 2017 г. Мінск. Вып. 19. Мінск : БДУ, 2017. С. 264–267.